Maatschappijleer (nieuwe stijl en oude stijl)

Examen HAVO

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

20 01

Tijdvak 2
Woensdag 20 juni
13.30 – 16.30 uur

Bronnenboekje

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 1

Justitie in de buurt

Tijdens mijn ambtsperiode als minister heb ik het concept van 'Justitie in de buurt' ingevoerd. De bedoeling daarvan is dat Justitie een aantal wijkkantoren inricht, een soort satellieten van het arrondissementsparket, bij voorkeur in wijken met een sociale problematiek en een veiligheidsproblematiek. In die wijkkantoren kunnen strafzaken worden gedaan en werkzaamheden worden verricht die daarmee te maken hebben. Als er een goede computerverbinding is met het parket, kan dat snel en efficiënt gebeuren. Vooral als het gaat om jongeren is dat belangrijk. Taakstraffen, HALT-projecten en andere maatregelen kunnen snel worden geregeld. Dit zijn taken van de officier van justitie.

Ik zou me kunnen voorstellen dat in bepaalde gevallen ook de kantonrechter zitting doet in een dergelijk kantoor. Dat is iets voor de toekomst, want ik heb gemerkt dat het enthousiasme daarvoor binnen de rechtbanken zeer gering is. (…) Belangrijker, en misschien meer voor de hand liggend, is dat binnen de wijkkantoren een netwerk ontstaat van gemeentelijke instellingen die met Justitie te maken hebben. Dat zijn naast het Openbaar Ministerie ook de reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en Bureau Slachtofferhulp. Verder moet vanuit het bureau contact worden gelegd met scholen en welzijnsinstellingen als dat nodig is.

bron: Sorgdrager, W., Een verantwoordelijke minister, opstellen over justitie en politie, Breda, 1999, pagina 215–216

tekst 2

Evaluatie van het Preventieproject Recidive Eindhoven

Een lichtend voorbeeld

In Eindhoven loopt sinds 1997 het Preventieproject Recidive Eindhoven (= PRE). Dit project is opgezet om de criminaliteit, in het bijzonder de recidive, onder jongeren te beperken. Doel van het project is via samenwerking tussen diverse instanties (politie, Openbaar Ministerie, reclassering, Leger des Heils, Kinderbescherming en de gemeente) snel een samenhangend hulpaanbod aan te bieden aan jongeren tussen de 12 en 25 jaar tegen wie proces-verbaal is opgemaakt vanwege het plegen van een misdrijf.
Een evaluatie van de werkzaamheden laat onder meer zien, dat er een nieuwe groep jongeren wordt bereikt. Jongeren die lichte vergrijpen plegen, maar die door de politie nog niet als criminelen worden beschouwd. Bij hen is er een grote kans op recidive, vanwege het missen van veelal (sociale) vaardigheden om weerstand te bieden aan situaties die geleid hebben tot het misdrijf. Bovendien zijn ze nog gevoelig voor 'corrigerende hulpverlening'. Dat wil zeggen, dat er een grotere kans op effect is bij deze groep jongeren. Opmerkelijk is de ervaring bij de jongeren, dat ze het PRE niet als straf ervaren, maar als hulp en steun.

ontleend aan het artikel 'Evaluatie van het Preventieproject Recidive Eindhoven. Een lichtend voorbeeld' uit: SEC. Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie, oktober 1999, pagina 9–11

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 3

Kamer zegt nee tegen waddengas

Paarse coalitie onder grote druk

Door onze Haagse redactie

DEN HAAG – Een ruime Kamermeerderheid wil onder geen beding nieuwe gasboringen onder de Waddenzee toestaan. Vandaag beraadt het kabinet zich op de ontstane politieke situatie, die volgens minister Pronk van Milieu (PvdA) 'de ernstigste is sinds het aantreden van Paars-II'. Premier Kok riep de partijen op om 'niet al te opgewonden te doen'.

De Tweede Kamer schaarde zich gisteren achter een PvdA-motie waarin het kabinet wordt opgeroepen om geen nieuwe boringen toe te staan. Daarmee komt de Kamer niet alleen tegenover het kabinet te staan, maar de PvdA en D66 ook tegenover hun coalitiegenoot VVD. Een door premier Kok bedacht compromis om nieuwe gasboringen toe te staan onder de voorwaarde dat er geen blijvende milieuschade is, kreeg gisteren alleen steun van de VVD.

Over de PvdA-motie is gisteren nog niet gestemd omdat de Kamer eerst de reactie van het kabinet wilde horen. Minister Jorritsma van Economische Zaken (VVD) wil pas reageren na nieuw overleg in de ministerraad, dat vandaag plaatsvindt. Waarschijnlijk wordt de motie volgende week dinsdag in stemming gebracht.

De VVD vreest een schadeclaim van miljarden guldens als de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) geen boorvergunning krijgt. Onder Paars-I is de NAM een nieuwe vergunning beloofd, mits de oliemaatschappij vanaf het vasteland schuin boort. Inmiddels is echter een Kamermeerderheid tegen nieuwe boringen. In totaal heeft de maatschappij al zo'n 700 miljoen gulden geïnvesteerd in onderzoek en apparatuur voor nieuwe boringen, aldus Jorritsma.

PvdA, D66 en de oppositiepartijen achten het onontkoombaar dat boringen leiden tot een bodemdaling, waardoor het wad niet meer droogvalt. Dat zou het grootste natuurgebied van Nederland ernstige schade toebrengen. Binnen het kabinet bestaat verdeeldheid over die vraag. Minister Pronk, tegenstander van boringen, ziet weinig mogelijkheden om schade te voorkomen. Jorritsma is echter optimistisch.

Milieu-organisatie Greenpeace noemde het na afloop van het debat 'laf' dat het kabinet opnieuw in beraad gaat. De NAM verwijt de Kamer selectief te winkelen uit de onderzoeken. Volgens de oliemaatschappij zijn er bij boringen op het wad nog nooit negatieve gevolgen voor het milieu geweest. De NAM heeft de afgelopen 11 jaar al zo'n twintig miljard kuub gas opgeboord.

Op mogelijke schadeclaims wil de woordvoerder van de NAM niet vooruitlopen.

bron: De Gelderlander van 12 november 1999

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 4

’Er dreigen Amerikaanse toestanden’

Allochtonen en autochtonen zijn in Rotterdam en andere grote steden nog lang niet geïntegreerd, meent prof. dr. J.Veenman, die er een boekje over schreef. Het is eerder: soort zoekt soort. ’Ook allochtonen beperken hun eigen kansen’.

De kleur van kleurrijk Rotterdam is lichtgrijs met donkere tinten. Niet gitzwart. Maar zeker niet kleurrijk. Met een beetje goede wil krijgt multi-etnisch Rotterdam van prof. dr. J. Veenman een 5,5 als rapportcijfer. De problemen van de multiculturele stadssamenleving zijn niet onoplosbaar, maar dan moet er wel snel iets gebeuren, waarschuwt de hoogleraar ’arbeidsmarkt en maatschappelijke ongelijkheid’ aan de Erasmus Universiteit. De multiculturele problemen gelden niet alleen voor Rotterdam, haast de geboren en getogen Rotterdammer Veenman eraan toe te voegen, maar ook voor Amsterdam, Utrecht en Den Haag. Vast staat wel dat sommige wijken in Rotterdam onleefbaar dreigen te worden en dat ’Amerikaanse toestanden’ dreigen als er niet wordt ingegrepen.

Veenman staat aan het hoofd van een universitair instituut dat sinds jaar en dag onderzoek doet naar de maatschappelijke positie van allochtonen. Op verzoek van de gemeente Rotterdam schreef hij het boekje *Rotterdam in kleur*. Daarin schetst de onderzoeker in drie scenario’s hoe de groei van Rotterdam tot een werkelijk multiculturele stad zou kunnen leiden. Ruim 40 procent van de bevolking is allochtoon, en sommige wijken bestaan voor 70 procent uit allochtonen.

In een multiculturele stad worden alle burgers op voet van gelijkheid behandeld en kunnen instellingen en burgers met cultuurverschillen uit de voeten. Zover is het nog lang niet. Veenman constateert dat er eerder sprake is van separatie dan van integratie: soort zoekt soort. Op zichzelf is dat geen probleem, maar het kan wel problemen in stand houden of zelfs versterken. „Ik wil een genuanceerde visie geven. Allochtonen zijn in de beeldvorming óf boeven óf *wonderboys*. Ze veroorzaken problemen of zijn een verrijking. Onderzoekers op dit terrein zijn doorgaans gecharmeerd van politiek correcte uitspraken. Maar je moet problemen onder ogen durven te zien. Integratie betekent ook dat je je aan een nieuwe situatie moet aanpassen. Autochtonen én allochtonen.”

Voordat hij van het laatste voorbeelden geeft, wil hij onderstrepen dat er van autochtone kant ook nog wel wat kan gebeuren. Bewuste en onbewuste discriminatie tiert nog welig. Van de werkgevers geeft 10 procent onomwonden toe geen allochtoon personeel te willen. Veenman: „Er is sprake van separatie. Daardoor komen allochtonen in beperkte netwerken terecht. Ik weet dat allochtonen zich afvragen wat er tegen groepsvorming is. Ze zien niet altijd de nadelen ervan; het beperkt hun kansen. Volgens sommigen kun je alleen via het zuilenmodel emanciperen. Is dat zo? (…).”

De sterke binding met het herkomstland die ouders doorgeven aan de tweede generatie, versterkt de separatie. Dat noemt hij ’heel bedreigend’. Zowel voor de Nederlandse samenleving als de betrokkenen. „We hebben onderzoek gedaan in Rotterdam en Amsterdam. Het viel ons op dat er vrijwel altijd een tv keihard aanstaat met Turkse of Marokkaanse zenders. Dat symboliseert de gerichtheid op het land van herkomst.”

Allochtone jongeren – Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen – blijven zich sterk richten op het land van hun ouders. Ook de elite aan de Erasmus Universiteit. „Als ik studenten hier spreek, willen ze bijna allemaal iets in Marokko of Turkije. Een eigen zaak bijvoorbeeld.”

Allochtonen moeten autochtone ’poortwachters’ passeren voordat ze een rol kunnen spelen in de samenleving: de school, het arbeidsbureau en de personeelsfunctionaris. Zij bepalen de kansen. Veenman: „Maar ook allochtonen beperken hun eigen kansen. Zolang Turken vinden dat je volwassenheid toont door jong een gezin te vormen, lopen ze ook daardoor een opleidingstekort op. Je moet ze duidelijk maken dat onze samenleving ook andere vormen van volwassenheid kent.”

De zwartste kant van Rotterdam vindt hij de reële mogelijkheid dat er ’Amerikaanse toestanden’ ontstaan. In

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

wijken als het Oude Westen of het Oude Noorden is de drugshandel diep geworteld in de Marokkaanse gemeenschap. Er doet zich intimidatie voor en grof geweld, en het valt op dat het netwerk steeds meer heel jonge leden telt: de koeriertjes tussen de acht en twaalf jaar.
Veenman pleit in zijn boekje, dat onlangs is aangeboden aan wethouder H. Meijer (minderheden), voor veel meer (politie)actie omdat zulke wijken anders verworden tot *no go-areas,* buurten waarin burgers en politie zich liever niet meer wagen.
Daarbij moeten ook scholen worden ingeschakeld. „Het spijbelen moet streng worden tegengegaan. Als ouders er niet op toezien, zouden ze een boete moeten krijgen. Zoals ze ook gekort zouden moeten worden op de kinderbijslag als ze hun kinderen voor een paar jaar naar Turkije of Marokko sturen om ze te ’behoeden’ voor slechte dingen. Dat gebeurt vaker dan je denkt.”
Veenman heeft een pessimistisch, een optimistisch en een realistisch scenario uitgewerkt voor de gemeente. In het laatste staat dat duurzame maatschappelijke achterstand sommige allochtone jongeren drijft naar nationalisme en religieus fundamentalisme. Hij constateert ook dat voor sommige allochtone jongeren ’de deur naar normaal werk bijna op slot zit en de deur naar drugshandel wagenwijd openstaat. Dan is de keus niet zo moeilijk’.

bron: de Volkskrant van 7 maart 1998

Opgave 4 Functies van politieke partijen

tekst 5

Het functieverlies van partijen

Politieke partijen ondervinden concurrentie van belangengroepen bij hun (…)-functie. ’The party is over’ wordt wel spottend gezegd.
Ten eerste zouden partijen zich als belangengroepen gedragen. Volgens veel mensen behartigt bijvoorbeeld de VVD de belangen van de grote ondernemers, de PvdA de belangen van de werknemers en GroenLinks de belangen van het milieu. Een aantal partijen wordt zelfs een belangenpartij genoemd, zoals de ouderenpartijen AOV en Unie 55+.
Ten tweede zouden de partijen geen fatsoenlijke brug meer slaan tussen burger en overheid. Volgens sommigen zouden de partijen op elkaar zijn gaan lijken. Beleidswijzigingen vinden met kleine stapjes plaats. Kiezers bepalen de grootte van de partijen in het parlement, maar ze hebben geen grip op de coalitievorming voor de regering. Na de verkiezingen is het afwachten welke partijen een coalitie gaan vormen.
Ten slotte zijn de ledentallen van partijen drastisch teruggelopen.
Tegenover dit beeld van de ’uitgebluste’ partij staat het beeld van de actieve pressiegroep. Diverse belangengroepen zien hun ledenaantallen stijgen. Belangengroepen wekken een duidelijke en herkenbare indruk.
Toch hebben de partijen hun monopolie op het rekruteren en selecteren van kandidaten voor publieke functies niet verloren.

bron: Woerdman, E., ’Het functieverlies van partijen’, in: Politiek en politicologie, Groningen, 1999, pagina 202–203

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tekst 6

De stilte van het midden

In 1960 waren 730.000 Nederlanders lid van een politieke partij. In 1970 was dat aantal gedaald tot onder de 400.000 maar in 1980 waren het er weer meer dan 430.000. Kan dat iets te maken hebben gehad met partijen die toen intern met elkaar van mening durfden te verschillen? Het grootste ledenverlies heeft zich voorgedaan bij partijen die het vermeend veilige en lucratieve politieke midden hebben opgezocht. Is dat toeval? Het is een raadsel dat in de kring van CDA, VVD, D66 en PvdA mag worden opgelost.
De ledenaantallen van partijen die zich een scherper politiek profiel hebben aangemeten, ontwikkelen zich in relatief gunstiger richting. Te noemen vallen de Socialistische Partij, GroenLinks en de afgelopen weekeinde gevormde ChristenUnie (als 'holding' van GPV en RPF).
Ledenaantallen zeggen niet alles over de bestuurskracht en -kwaliteit van politieke partijen. Maar gecombineerd met de dalende opkomstcijfers bij verkiezingen mogen ze te denken geven. Nu al klinkt de vraag naar de legitimiteit van provinciale bestuurders, die vorig jaar zijn verkozen door slechts 45% van de kiezers.

ontleend aan: Politieke partijen, themabijlage, NRC Handelsblad van 27 januari 2000

tabel 1

Totaal aantal leden van politieke partijen in Nederland:

1950	634.656
1960	731.468
1970	392.880
1980	430.432
1990	343.267
2000	294.469

bron: Politieke partijen, themabijlage, NRC Handelsblad van 27 januari 2000

Opgave 5 Statistieken over criminaliteit

Het aantal jongeren per leeftijdsgroep dat volgens het jeugdstrafrecht en volwassenenstrafrecht is veroordeeld.

tabel 2

Jeugdstrafrecht per leeftijdsgroep

Leeftijd	Jeugdstrafrecht	Volwassenenstrafrecht	% Jeugdstrafrecht
12-15 j	2951	31	99
16-17 j	3099	1123	73
18-20 j	21	10534	0,2
21-24 j	2	17000	0,0

bron: Website van Justitie, versie van 7 oktober 1998, rubriek Achtergronden & statistieken, jeugdcriminaliteit

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tabel 3

2 Personen met onveiligheidsgevoelens, 1997

	uit angst uitgaans-patroon gewijzigd		's avonds alleen thuis; bang zijn		's avonds alleen thuis; angst hebben open te doen		enge plekken kennen in wijk/buurt	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
	%							
15–24 jaar	6	24	7	51	30	72	10	42
25–29 jaar	6	13	6	41	32	70	7	31
30–39 jaar	7	16	5	33	25	70	8	32
40–49 jaar	9	16	3	28	29	60	9	30
50–64 jaar	6	23	4	22	37	74	10	33
65 jaar of ouder	20	47	5	23	71	92	17	40

CBS-publicatie: Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid.

bron: Statistisch Jaarboek 1999, Centraal Bureau voor de Statistiek, pagina 408

tabel 4

4 Slachtoffers van delicten onder de bevolking van 15 jaar of ouder

	1994	1995	1996	1997 [1]		
				totaal	mannen	vrouwen
	%					
Geweldsdelicten						
Seksuele delicten	1,3	1,1	0,7	1,2	0,3	2,1
Mishandeling	1,3	1,8	1,2	1,4	2,0	0,8
Bedreiging	3,1	2,8	2,5	2,7	3,7	1,8
Totaal	5,2	5,4	4,2	5,0	5,6	4,3
Diefstaldelicten						
Inbraak	2,7	2,8	2,4	2,3	2,4	2,3
Fietsdiefstal	4,7	4,4	4,2	4,8	4,6	5,1
Autodiefstal	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1
Diefstal uit auto	1,7	1,9	1,7	1,9	2,5	1,2
Zakkenrollerij	2,4	2,6	1,8	2,0	1,1	2,8
Overige diefstal	3,3	3,7	3,4	3,3	3,8	2,8
Totaal	13,8	13,9	12,5	13,2	13,3	13,1
Vernielingen						
Beschadiging/diefstal vanaf auto	5,9	6,0	5,8	5,9	7,5	4,3
Overige vernielingen	4,3	3,9	3,4	4,8	5,4	4,3
Totaal	9,9	9,7	8,8	10,4	12,5	8,4
Doorijden na ongeval	1,6	1,4	1,3	1,3	1,8	0,8
Kwaadwillige telefoontjes	6,6	7,1	6,2	7,2	5,1	9,3
Totaal [2]	26,0	25,9	23,1	25,5	27,7	23,5
Steekproefaantal (abs.)	5 503	5 936	5 773	8 838	4 269	4 569

CBS-publicatie: Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid.
[1] Mogelijke trendbreuk als gevolg van wijziging in onderzoeksopzet.
[2] Excl. kwaadwillige telefoontjes.

bron: Statistisch Jaarboek 1999, Centraal Bureau voor de Statistiek, pagina 409

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.

tabel 5

5 Slachtoffers van delicten onder de bevolking van 15 jaar of ouder naar stedelijkheid woongemeente, 1997

	gewelds-delicten	diefstal-delicten	vanda-lisme	kwaad-willige telefoontjes	steekproef-aantal
	%				*abs.*
Stedelijkheid woongemeente					
Zeer sterk stedelijk	7	21	12	11	1 068
Sterk stedelijk	6	15	11	7	2 166
Matig stedelijk	5	12	11	7	2 009
Weinig stedelijk	4	10	9	6	2 031
Niet stedelijk	3	8	8	5	1 564

CBS-publicatie: Kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid.

ontleeend aan: Statistisch Jaarboek 1999, Centraal Bureau voor de Statistiek, pagina 409

Einde

Beschikbaar gesteld door Stichting Studiebegeleiding Leiden (SSL).
Voor alle eindexamens, zie www.alleexamens.nl. Voor de perfecte voorbereiding op je eindexamen, zie www.sslleiden.nl.